

Narancs XX. évf. 37. szám - 2008-09-11

K. történetei - Éhségsztrájk

A rendszerváltás időpontját politikai ízlése szerint ki-kí máskorra teszi. K. számára a rendszerváltás napja 1988. július 21. volt.

Nagy érdeklődéssel olvasta azt a Bécsben közzétett hírt - jelentette ki az Amerikában kalandozó pártfőtitkár-miniszterelnök, Grósz Károly -, miszerint "magyar rendszerbírálók" "útlevélük kiadásának megtagadása miatt" Budapesten éhségsztrájkot kezdtek. Az éhségsztrájkolókat a mentők rendőri biztosítással szállították a Lipótfőzre. Hallatlan dolog volt, hogy Grósz egyáltalán szóba hozta a budapesti éhségsztrájkot, amely korábban legfeljebb mínuszos rendőri hírként kerülhetett volna bele a sajtóba. A résztvevőket a pártfőtitkár nem "ellenzéki-ellenséges" elemeknek nevezte, ahogy ez a párt dokumentumokban és a sajtóban addig kötelező volt, hanem rendszerbírálóknak. A sajtó nyomban vette a jelzést: ez volt az első ellenzéki esemény, amelyről a résztvevőket is megkérdezve számoltak be.

A határozat, amellyel 1986 októberében öt évre eltiltották a külföldi utazástól, K. számára nem várt késztetést jelentett. A Beszélő 19. (1987. tavaszi) számában, valamint a Szabad Európa Rádióban (SZER) felhívást tett közzé: azoknak a jelentkezését kérte, akiknek az elmúlt négy évben visszautasították az útlevélkérelmét. A dokumentáció, amely 1987 őszén, a Beszélő 21. számában jelent meg, 28 esetleírást tartalmazott. A visszautasítottak között voltak ismert ellenzékiek meg ismeretlen rendetlenkedők ("túl hangosan" hallgatta a Szabad Európát, rendőrhatalósági figyelmeztetést kapott); olyan, akinek a testvére a közelmúltban disszidált; olyan is, aki engedély nélkül vett részt egy olaszországi eszperantó kongresszuson; és voltak 56-osok, akik harminc év elmúltával sem mentesültek a büntetett előélet hátrányos következményei alól.

A csoportos éhségstrájk dr. Erdei Gyula szolnoki jogtanácsos ötlete volt. Erdei 1986 tavaszán a családjával együtt Ausztriába utazott, menedékjogot kért, majd mégis visszatért Magyarországra. Akár K.-t, Erdeit is azzal az indokolással fosztották meg az útlevélétől öt évre, hogy "külföldi tartózkodása alatt a Magyar Népköztársaság állampolgárához nem méltó magatartást tanúsított". A jogász döbbenetben tapasztalta, hogy a belügyi hatóságok semmibe veszik az állam jogszabályait; önkényük ellenében a jog eszközeivel semmit sem lehet elérni. Az akció megkezdését arra a napra, július 19-ére időzítették, amikor Grósz Károly elindult Amerikába, hogy meggyőzze Reagan elnököt: az ő vezetése alatt Magyarország a gorbacsovi peresztrójkát is túlszárnyalja. Nagyon kellett igyekeznie, hiszen a rendőrök egy hónappal korábban az amerikai nagykövetség munkatársainak szeme láttára verték össze azokat, akik a Batthyány-mécsesnél megemlékeztek Nagy Imre és társai kivégzésének harmincadik évfordulójáról.

Az éhségstrájkra eredetileg öten vállalkoztak: Erdei Gyulán és K.-n kívül az Inconnu művészcsoport tagjai: Bokros Péter, Molnár Tamás és Pálincás Róbert. A résztvevők ezúttal jól konspiráltak: bár a strájkot bejelentő, július 16-án kelt nyilatkozatukat már másnap megküldték a lapoknak és beolvasták Kasza Lászlónak, a SZER munkatársának, a III/III-as jelentése még másnap is "állítólagos" éhségstrájkáról szólt. A strájkjátányát Krassó György volt sógora, Philipp Tibor Nádor (akkor átmenetileg Münnich Ferenc) utcai lakásában rendezték be.

K.-nak az időzítés személyes okokból is jól jött. A felesége, Éva a gyerekekkel néhány nappal korábban Angliába utazott, K. azt akarta, hogy a család nyugodtan induljon útnak, ezért nem beszélt a terveiről. A számítás részben visszajára sült el, K.-ék lakása 19-étől üres volt, Éva pedig nem tudta eldönteni, hogy a férje valami újabb zavaros szerelmi kaland miatt nincs otthon se éjjel, se nappal, netán megbetegedett, vagy letartóztatták. K. aggódott, hogy fogja bírni az éhezést, hiszen korábban nemegyszer vad éhségrohamok törtek rá. Ebből a szempontból jól jött a néhány nap egyedüllét: keveset evett, azt is összevissza, úgyhogy a strájk kezdetére mintegy edzésben volt a koplalást illetően.

Az éhségstrájk a kalóriafelvétel tilalmát jelentette. Ittak tehát ásványvizet, a palackokat a Kapitány Éva - Grawátsch Péter házaspár szállította a lakásba, és ők hozták az újságokat is. Ittak teát és kávét, szigorúan cukor nélkül, aki akart, vitamint is bevehetett. Napjában többször telefonált Kasza László Münchenből, Krassó György Londonból, majd Éva is Krassótól. Hírügynökségek jelentkeztek, ismeretlenek biztosították egyetértésükről a strájkolókat, sőt olyan is volt, aki bejelentette: velük koplal. Szolidaritásukat fejezték ki külföldi és nemzetközi szervezetek. A strájkolók a szemközti ház egyik lefüggönyözött ablaka mögött időnként mozgást véltek felfedezni. Valószínű volt, hogy odaátról folyamatosan figyelik őket.

Az első reggel Fónay Jenő csatlakozott hozzájuk; az 1956 után halálra ítélt volt politikai fogoly még sosem utazhatott külföldre. A második napon megérkezett Pákh Tibor. Pákh a börtönben örületbe kergette a felügyeletet az ismétlődő éhségstrájkjaival. K. nem szólt neki a készülő akcióról, noha őt is megfosztották az útlevélétől, mert attól tartott, hogy a szálfegyenes tartású öregúr telebeszéli a fejüket Szent Adalberttel meg az országot uraló KGB-ügynökökkel. Krassó azonban nem tűrhette, hogy Tibort kirekesszék egy ilyen neki való eseményből. K. utóbb szégyenkezett a saját bizalmatlansága miatt. Pákh remek társnak bizonyult: visszafogott volt, fegyelmezett, és tartotta a lelket azokban, akik egyre nehezebben bírták a koplalást. Végül egy addig ismeretlen fiatalember, Kelemen Ferenc jelent meg a strájkjátányán. A lengyelországi katonai puccs után Szolidaritás-jelvényt festett egy szovjet emlékműre. Tetten érték, a rendőrautóban az egyik rendőr szétfeszítette a száját, és beleköpött. A kapitányságon megverték, útlevélkérelmét a "kiutazása közrendet sért" formulával utasították vissza. A

tiltakozásnak így végül nyolc résztvevője volt.

Július 22-én, pénteken a sztrájkolók elképedve olvasták a Magyar Hírlapban Grósz Károly nyilatkozatát az éhségsztrájkjukról. A szöveg konkrét ígéretet is tartalmazott: az 56-os elítéltek "automatikusan" mentesülni fognak a büntetett előélet hátrányos következményei alól. Újra megszólalt a telefon, ezúttal azonban nem a Reuters és nem is az AP jelentkezett, hanem Javorniczky István a Magyar Nemzettől: interjút kért K.-tól. A Magyar Hírlapban Stépán Balázs több cikket is írt az útlevélkérdésről. A megkérdezett belügyesek névtelenül adott válaszain áthallatszott a zavart sumákolás. A sajtó felszabadulása is megkezdődött.

K. "állampolgári kezdeményezést" fogalmazott új útlevéltörvény kidolgozására. Július 27-én megírta a sztrájk zárónyilatkozatát, ezzel a sztrájk a kilencedik nap délutánján véget ért. Solt Ottilia, aki éppen akkor tért haza külföldről, könnyű levest főzött, nehogy a koplalók hirtelen sokat egyenek. K. sosem volt válogatós, jóízűen kanalazott, a többiek azonban mormogtak: Ottilia szociológusnak és forradalmárnak jobb, mint szakácsnak. K. mindennap megmérte magát a fürdőszobai mérlegen, naponta egy kilót fogyott. Végig jól bírta a koplalást, a szokásosnál élénkebbnek érezte magát. Angliában egy ilyen kúráért több ezer fontot kellett volna fizetned, mondta K.-nak egy Londonban élő ismerőse.

Az önkényes utazási korlátozások fokról fokra megszűntek. Amikor azonban K. 1988 novemberében New Yorkba indult, a repülőtéren félreállították, és csak hosszas telefonálgatás után engedték tovább. Még jó egy évig eltartott, amíg lekerült a "fokozottan ellenőrzendő" listájáról.

Kőszeg Ferenc